

AU-1935

B.A. (Part—II) Examination
(Modern Indian Language)
SANSKRIT
(Compulsory)

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 70

N.B. :— Write answers in the medium offered.

सूचना :— स्वीकृत माध्यमातून उत्तरे लिहा.

सूचना :— स्वीकृत माध्यम में उत्तर लिखें।

1. (अ) Translate any **ONE** of the following :—

10

कोणत्याही एकाचा अनुवाद करा :—

किसी एक का अनुवाद कीजिए :—

(i) बिल्वपत्रः — आर्य चन्दनदास ! आगतोऽसि वध्यस्थानम् । तद्विसर्जय गृहजनम् ।

चन्दनदासः — कुटुम्बिनि निवर्तस्व सांप्रतं सपुत्रा । न पुक्तं खल्वतः परमनुगन्तुम् ।

कुटुम्बिनिः — (सबाल्पम्) परलोकं प्रस्थित आर्या न देशान्तरम् ।

चन्दनदासः — आर्ये, अयं मित्रकार्येण मे विनाशो न पुनः पुरुषदोषेण । तदलं विषादेन ।

कुटुम्बिनि — आर्य, यद्येवं तदिदानीमकालः कुलजनस्य निवर्तितुम् ।

चन्दनदासः — अथ किं व्यवसितं कुटुम्बिन्याः ।

कुटुम्बिनीः — भर्तुश्चरणवनुगच्छन्त्या आत्मानुग्रहो भवत्विति ।

चन्दनदासः — आर्ये, दुर्व्यवसितमिदम् । त्वयायं पुत्रकोऽश्रुतलोकसंव्यवहारो बालोऽनुगृहीतव्यः ।

कुटुम्बिनीः — अनुगृह्णन्तु एनं प्रसन्ना देवताः । जात पुत्रक, पत्र पश्चिमयोः पितुः पादयोः ।

पुत्रः — (पादयोर्निपत्य) किमिदानीं मया तातविरहितेनानुष्ठातव्यम् ।

- (ii) दानमिति शब्दोच्चारणस्य किमद्य प्रतिक्रिया ? केचिद् वदन्ति, 'अहो सत्ययुगे प्रचलितस्यास्य शब्दस्य इदानीं किं प्रयोजनम् । हरिश्चन्द्र-शिबिकर्णदीनां कथाः केवलाः काल्पनिकाः । नाटकदीनां कथावस्तुक्ते सम्यक् पाठ्यम् ।' केचिद्वदन्ति-कस्य दानम् ? कस्मै दानम् ? सर्वा महार्थता ईदृशो वृथा । बहुरूप्यकाणां प्राप्त्यन्तरमपि न किञ्चिदपि शिष्यते । कर्षणं तु केवलं सर्वत्र । गृहे तण्डुलस्याभावः । शर्करा नास्ति । वयमेव दानार्थिनः । कथं वयम् इतरेभ्यः ददमः ? इदानीं दानशब्दः राजनैतिकं रूपं बिभर्ति । भूमिदानं, ग्रामदानं, श्रमदानं, इत्यादयाः राजनैतिकाः संकल्पनाः । तामधिकृत्य जनाः व्याख्यानानि वदन्ति कानपि स्तुवन्ति च । वास्तविक रूपेण को सुखी भवति ? वयं तु दुःखिनः एव । जाति-धर्म-भाषा-समता-बन्धुत्वम् एतादृशानां शब्दानामिव दानशब्दोऽपि मृषैव भासते ।

(ब) Answer any ONE of the following :—

10

खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे उत्तर लिहा :—

निम्नलिखित में से किसी एक का उत्तर लिखिए :—

- (i) Write the summary of the lesson 'एकबुद्धिरहम्'.

'एकबुद्धिरहम्' या पाठाचा सारांश लिहा.

'एकबुद्धिरहम्' इस पाठ का सारांश लिखिए ।

- (ii) Write in short about the lesson 'अत्रमृत्युर्विलज्जितः'.

'अत्रमृत्युर्विलज्जितः' पाठाविषयी थोडक्यात लिहा

'अत्रमृत्युर्विलज्जितः' पाठ के बारे संक्षेप में लिखिए ।

2. (अ) Translate any TWO of the following :—

10

खालीलपैकी कोणत्याही दोन श्लोकांचा अनुवाद करा :—

निम्नलिखित में से किन्हीं दो श्लोकों का अनुवाद कीजिए :—

- (i) विश्वात्मकं यस्य शरीरेमेकं तस्माच्च वक्रं परमात्मरूपम् ।
तुडं तदेवं हि तयोः प्रयोगे तं वक्रतुडं व्रणमामि नित्यम् ।।

- (ii) राशिर्वर्धनमात्रं स नैव स्त्री न पुनः पुमान् ।
दाने तपसि सत्ये च यस्य नोच्चरितं यशः ।।

- (iii) वर्णद्विषेणाथ कृतं निषेधम्
अमान्यमान्यैः दलितैः कृतं वै ।
भीमाधिपत्ये समरं महाडे
तदा विमुक्तं चवदार तीर्थम् ।।

- (iv) विद्यायामर्थलाभे वा मातुरुच्चार एव सः ।
श्रुतेन तपसा वापि श्रिया वा विक्रमेण वा ।।

(ब) Write short note (any ONE) :—

5

टिपा लिहा (कोणत्याही एकावर) :—

टिप्पणी लिखिये (किसी एक पर) :-

(i) विदुलोपदेशः

(ii) भीमस्य व्यक्तिमत्त्वम्

(iii) गणेशनामानि ।

3. (अ) Translate any ONE of the following :-

10

खालीलपैकी कोणत्याही एकाचा अनुवाद करा :—

निम्नलिखित में से किसी एक का अनुवाद कीजिए :—

(i) प्राचीनसंस्कृतग्रन्थेषु महर्षिभारद्वाजविरचितः 'यन्त्रसर्वस्वम्' नाम ग्रन्थः अपि विमानविषयकः एव । अयं ग्रन्थः अचिराद् एव प्रकाशं गतः । अस्य ग्रन्थस्य संशोधनं कर्तुं अर्वाचीनाः संशोधकाः उद्युक्ता इति श्रूयते । अस्मिन् ग्रन्थे सूत्राणां पञ्चशतानि । विद्यन्ते इति इदानीमेव वृत्रपत्रादिषु प्रकाशं गतम् । तथैव नारदविरचिनः कोऽपि ग्रन्थः शिल्पशास्त्रविषयकं गवेषणपण्डितानां हस्तगतः इति श्रूयते । एतेषां ग्रन्थानां परिचयेन प्राचीनपण्डितैः भौतिकविद्यायां कीदृशी प्रगतिः साधिता आसीत् इति ज्ञायते । सद्यः काले पाश्चात्यशास्त्राणां प्रचारेण व्यामोहिताः भारतीयाः संस्कृतभाषायां केवलं अध्यात्मविषयकं साहित्यव्याकरणादिविषयकमेव वा ज्ञानं विद्यते, भौतिकविद्यायाः लेशोऽपि न तत्र विद्यते इत्यतः संस्कृतभाषायाः अध्ययनं व्यर्थं समर्थयन्ति ।

(ii) प्रातःस्मरणम्-अस्माकं पूर्वपुरुषैः एकात्मभावनायाः पुष्ट्यर्थं प्रतिदिनं प्रातः उत्थाय प्रातःस्मरणस्य परिपाटीः प्रवर्तिता । तस्मिन् संपूर्णभारतवर्षे स्थिताः गिरिपर्वताः नदनद्यः पुरनगराणि तथैव ऋषिमुनयः, चक्रवर्तिसम्राजः, पराक्रमि-सेनापतयः तत्त्ववेत्तारः, साधुमहात्मानः इत्यादीनां सर्वक्षेत्रेषु प्रकाशमानानां महापुरुषाणां तथा मातृशक्तेश्च समावेशः कृतः । अनेन प्रतिप्रातः संपूर्णभारतस्य मानचित्रं भौगोलिकं सांस्कृतिकं च सामग्रेण चक्षुषो पुरतः स्पष्टतया आविर्भवति । तीर्थयात्राः तीर्थस्थानानि च-नदीनां लोकमाताः इति अग्निधानं कृत्वा ताभ्यः तीर्थस्थानानां पावित्र्यं प्रदत्तम् । धार्मिकतिथिपूर्वेषु तासु स्नानं कृत्वा पुण्यलाभः भवति इति भावना जनमानसे उत्कीर्णा । प्रतिदिनं गृहे गृहे 'हरगो' 'हर नमो' इत्यादि घोषैः स्नानं समाचर्यते ।

(ब) Answer any **ONE** of the following :—

10

खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे उत्तर लिहा :—

निम्नलिखित में से किसी एक का उत्तर लिखिए :—

(i) Write about क्षीरनीर न्याय.

क्षीरनीर न्यायाबाबत लिहा.

क्षीरनीरन्याय के बारे में लिखिए।

(ii) Write about वैदिक वाङ्मये एकता संवर्धनार्थम् उपदेशः.

वैदिक वाङ्मये एकता संवर्धनार्थम् उपदेशः' विषयी थोडक्यात लिहा.

वैदिक वाङ्मये एकता संवर्धनार्थम् उपदेशः' के बारे में संक्षेप में लिखिए।

4. (अ) Translate any **TWO** of the following :—

10

खालीलपैकी कोणत्याही दोनांचा अनुवाद करा :—

निम्नलिखित में से किन्हीं दो का अनुवाद कीजिए :—

(i) उवाच देवी-शिव मूर्ध्नि गङ्गा

विराजते कल्पषणाशिनी सा ।

पृच्छस्व राव समरेऽपि नूनं

प्रेमावधेर्नास्ति कदापि विघ्नम् ॥

(ii) सर्वद्वारेषु देहेऽस्मिन् प्रकाश उपजायते ।

ज्ञानं यदा तदा विद्याद्विवृद्धं सत्त्वमित्युत ॥

(iii) स च सर्वगुणोपेतः कौसल्यानन्दवर्धनः ।

समुद्र इव गम्भीर्ये धैर्येण हिमवानिव ॥

(iv) केशवं पतितं दृष्ट्वा पाण्डवा हर्षनिर्भराः ।

रुरुदुः कौरवाः सवै हा हा केशव केशव ॥

(ब) Write short note (any **ONE**) :—

5

टिपा लिहा (कोणत्याही एकावर) :—

टिप्पणी लिखिए (किसी एक पर) :—

(1) मस्तानी

(2) रजोगुणः

(3) समस्याख्यानम् ।